

Kaip apibūdintume gerą skonį ir harmonijos pojūtį? Daugelis žmonių įtikinamai pareiškė: tai nepaaiškinama, tai Dievo dovana. Ir daugelis stilistų dažnai linkę apgaubti įvaizdžio kūrimo meną savotiška paslaptimi: „Tai ne kiekvienam duota“... „Jums tai sunku suvokti“... Tačiau yra nemažai žmonių, kurie mano, jog harmoniją galima sukurti remiantis algebra, tik reikia žinoti elementų derinimo taisykles. Kurie gi teisūs?

Konstantinas Bogomolovas,
įvaizdžio dizaineris ir mados analitikas

Harmoningo įvaizdžio kūrimas

ASOCIACIJŲ PASAULYJE

Pabandykime įsivaizduoti, kokia avalynė tiks prie šviesios, lengvos, gelėtos, vasariškai romantiškos suknelės. Ar tiks juodi bateliai su aukštu smailiu kulniuku, o gal pintos basutės ar sportinė avalynė? Dauguma žmonių net negalvodami pasirinktų antrąjį variantą, nes jis harmoningas. Paprašyti paaiškinti, jie remsis tradicijomis ar per daugelį metų nusistovėjusiais stereotipais. Žinoma, ir tradicijos, ir stereotipai realiai egzistuoja, tačiau kažkada juk turėjo būti pradžių pradžia... Ir tai įvyko dėl intuicijos.

Kūrybos aktas visada paremtas intuicija. Tai tinka kalbant ne tik apie grynąjį meną (muziką ir dailę), bet ir apie taikumuosius menus, kuriems priskirtume ir madą. Menininko harmonijos pojūtis šiuo atveju grindžiamas asociatyviuoju mąstymu. Išvertus iš lotynų kalbos žodis *associatio* reiškia ryšį, kuris suvokiamas ne kaip fizinis ryšys tarp realių objektų. Pavyzdžiui, romantiška suknelė jokiū būdu nesusieta nei su

basutėmis, nei su bateliais, nei su sportbačiais. Asociacijos – tai daiktų ir tikrovės reiškinių sąryšio atspindys žmogaus sąmonėje. Mums atrodo, jog suknelė susieta su basutėmis – ji tiesiog asocijuojasi su jomis.

Kūrybos proceso metu padeda sugebėjimas generuoti vadinamąsias laisvasias asociacijas – sąvokas ir vaizdinius, kurie atsiranda pasą-

lyvaizdžio elementų harmonija – tai ne pačių elementų suderinamumas, o jų asociatyviųjų šifrų dermė.

monėje kalbant ar matant kokį nors objektą. Pavyzdžiui, kokias asociacijas mums sukelia žodis „stiklas“? Vienas atsakys, jog tai – skaidrumas, vėsa, spindėjimas; kitam tai – langas ir ploviklis ar valiklis; o kažkas prisimins duženas, žaizdas ir kraują. Bet koku atveju asociacijos – tai sąvokos ir vaizdiniai, kurie nereika-

lauja paaiškinimų. Jie siejami su objektu savaime, be intelekto pastangų ir svarstymų. Todėl dabar lengva paaiškinti, kodėl juodi vakaro bateliai nedera prie romantiškos suknelės – ji kelia visiškai kitokias asociacijas.

Taigi mes renkamės ne daiktus, o asociatyviųjų jų vaizdinius. Pagrindinę harmonijos taisyklę galima suformuluoti taip: įvaizdžio elementų harmonija – tai ne pačių elementų suderinamumas, o jų asociatyviųjų šifrų dermė. Negalima pamiršti, kad ne tik kostiumas, bet ir žmogaus išorė, eisena, balsas taip pat yra asociatyviojo portreto dalis. Todėl pati tipiškiausia stilistų klaida – kai jie ieško kokių nors įvaizdžio elementų vien todėl,

kad šie daiktai jiems atrodo stilingi, gražūs ir madingi. Tačiau nieko negalima dėvėti vien „dėl grožio“. Pavyzdžiui, į vadinamąjį arklio uodegą surišti ir kaspiniu papuošti plaukai tikrai netiks vyresnio amžiaus moteriai, nes paprasčiausiai šie elementai asocijuojasi su nekaltybe, naivumu ir mergaitiška romantika.

NIUANŠŲ NELAISVĖJE

Egzistuoja dvi harmonijos rūšys. Pirmoji – tai niuanšų harmonija, pagrįsta asociatyviųjų šifrų sutapimu. Pasirinkę šį įvaizdžio kūrimo būdą, mes ieškome elementų, kurie atitinka kokią nors temą. Pavyzdžiui, jei tai romantiškas merginos įvaizdis, tai mūsų asociatyvieji šifrai bus jaunystė, skaistumas, dvasingumas, švelnumas... Kurdami šį įvaizdį, ieškome tinkamos „faktūros“ – lieknos figūros, svajingo veido, šviesių garbanų modelio, kurį apvilksime besiplaikstančia vasarine suknele, apausime lengvomis basutėmis, sugalvosime jai tinkančią istoriją ir vaidmenį, o fonas bus žydinčių ramunių laukas. Šis įvaizdis mums atrodo harmoningas, nes visų jo elementų asociatyvieji šifrai sutampa. Tačiau ar jis stilingas?

Paradoksalu, tačiau pernelyg ideali niuanšų harmonija – stilingumo priešas, nes visiškai asociatyviųjų šifrų sutapimas gimdo stereotipus, nuobodžias, negyvybingas schemas. Tai antra tipiška klaida, aptinkama pradedančiųjų stilistų kūryboje: norėdami padaryti

savo kūrinių idealiai harmoningą, jie apkrauna kuriamą įvaizdį monotonišku tu pačių asociacijų kartojimu, nepamiršdami visų detalių ir smulkmenų. Jeigu tai fatališka moteris, būtinai bus su vualiu, vėduokle ir ilgu cigaretės kandikliu; jei verslo ledi – su akiniais ir portfelio ar dokumentų aplanku; jei romantiška

Asociatyvusis mąstymas – tai mūsų šeštasis jausmas, duotas gimimo metu. Jeigu penkiametis mažylis iš kirpyklos grįžusiai mamai pareikš, jog pakeitusi plaukų spalvą ji tapo pikta, neverta atmesti šio vertinimo vien todėl, kad vaikas esą nieko neišmano apie madą.

Kartais vaikai gali labai puikiai pajusti asociatyvųjų įvaizdžio šifrą todėl, kad jie turi mažai loginių asociacijų, jiems dar niekas „neįpiršo“ mados stereotipų.

mergina – būtinai blondinė su raudiniais ir ramunių puokšte. Ir kam gali patikti, jei tai kartojama šimtus kartų! Įvaizdžio pakartojimai veikia taip pat, kaip ir to paties anekdoto pasakojimas nuo ryto iki vakaro. Pirmą kartą išgirdę mes pasijuoksime, antrą – mandagiai šyptelėsime, o trečią – susierzinsime. Norė-

dami to išvengti, rinkimės elementus, kurių asociatyvieji šifrai turi daug bendra, tačiau nekopijuojame vieni kitų.

Grįžkime prie romantiškos merginos įvaizdžio. Ar galime išvengti šampū ir pakeisti kai kuriuos elementus, išsaugodami romantišką įvaizdį? Ar būtinai ji turi būti blondinė? Žinoma, ne! Rusva plaukų spalva suteiktų įvaizdžiui išūlumo, drąsos ir neapibrėžtumo atspalvį, o tamsi – santūrumo ir kilnumo. Pasirinktais elementais ir detalėmis galime papildyti tai, kas jau sukurta, padaryti įvaizdį turtingesnį ir gilesnį.

KONTRASTAI

Antras variantas – kontrastų harmonija, pagrįsta asociatyviųjų šifrų supriešinimu. Grįžę prie romantiškos suknelės pavyzdžio, pintas basutes pabandykime pakeisti grubiais karviškais batais storu padu. Toks derinys taip pat atrodo harmoningas, nors šių dviejų elementų asociatyvieji šifrai neturi nieko bendra. Suknelė spinduliuoja švelnumą ir lengvumą, o batai – tvirtumą ir „kietumą“. Sujunge šiuos du elementus, mes sukūrėme naujų asociacijų: laisvė, neapibrėžtumas, tradicijų laužymas.

Juk jų nejutome matydami suknelę ar batus atskirai. Kontrastas turi būti pateisinamas: prieštaringi elementai harmoningai derės tik tuo atveju, jei juos sujungus gimtų naujų asociacijų.

Dar vienas pavyzdys: juoda spalva daugeliui žmonių asocijuojasi su drama, vienu metu, mistika, o balta – su tyrumu ir nekaltumu. Suderinę juodą kostiumą ir baltus marškinius turime naują asociaciją: kilmingumą ir aristokratiškumą.

Žinoma, ne kiekvienas supriešinimas gali būti harmoningas, čia nesunku mestis ir į neskoningumo šalikelę. Neapgalvotas kontrastingų elementų derinys kuria kičą. Tai bus trečioji tipiška pradedančiojo stilisto klaida: kuriant įvaizdį naudoti nepateisinamus kontrastus, atiduoti „duoklę“ madingoms srovėms arba siekti pademonstruoti drąsą ir savojo kūrybinio mąstymo paradoksalumą. Todėl bandymas „įžūliai“ apsiauti sportbačius dėvint mažą juodą suknelę kotelėlių vakarėlyje neįtikins, kad tai harmoninga. Žinoma, kičas taip pat gali būti stilingas, tai yra conceptualu. Pavyzdžių galime rasti Vivienne Westwood ar Jeano Paulio Gaultier kolekcijose. Šiuo atveju stilistų kūryba paremta disharmonija, bet pastaroji perkelta į koncepcijos rangą, o tai jau visai kita istorija...

DĖL SKONIO NESIGINČIJAMA?!

Gerą skonį arba harmonijos pojūtį lemia išvystytas asociatyvusis mąstymas. Kiekvienas iš mūsų harmoniją suvokia intuityviai. Tai dėsninga: nebūtina tapti kompozitoriumi, kad išgirstum netikslų garsą. Asociatyvusis mąstymas – tai mūsų šeštasis jausmas, duotas gimimo metu. Jeigu penkiametis mažylis iš kirpyklos grįžusiai mamai pareikš, jog pakeitusi plaukų spalvą ji tapo pikta, neverta atmesti šio vertinimo vien todėl, kad vaikas esą nieko neišmano apie madą. Kartais vaikai gali labai puikiai pajusti asociatyvųjų įvaizdžio šifrą todėl, kad jie turi mažai loginių asociacijų, jiems dar niekas „neįpiršo“ mados stereotipų.

Skonį galima išlavinti, bet tai priklauso ne nuo to, kiek mados žurnalų pervertė žmogus, o nuo to, kokius filmus matė (ir kiek jų), kokios muzikos klausė, kokius teatrus ir muziejus lankė, tiksliau sakant, kaip dažnai ir aktyviai mėgavosi menu. Būtent tai formuoja žmogaus skonį ir aprangos stilių.

Žinoma, skonį galima išlavinti, bet tai priklauso ne nuo to, kiek mados žurnalų pervertė žmogus, o nuo to, kokius filmus matė (ir kiek jų), kokios muzikos klausė, kokius teatrus ir muziejus lankė, tiksliau sakant, kaip dažnai ir aktyviai mėgavosi menu. Būtent tai formuoja žmogaus skonį ir aprangos stilių. Skonis gali būti ne tik geras ar blogas, jis gali būti individualus. Tai priklauso nuo asmeninių konkrečiau žmogaus asociatyviojo mąstymo ypatybių. Jei mums visiems tie patys dalykai atrodytų gražūs ir harmoningi, mes pavirstume vienoda minia. Tačiau asociatyvusis mąstymas – tai ne tik konkrečios asmenybės savitumas, tai ir visos civilizacijos sukauptos kultūrinės patirties produktas, o asmenybė ir yra civilizacijos „ipė-

dinė“. Būtent todėl įvairių kultūrų atstovų asociacijos gali nesutapti, o kartais tai gali būti naujų kūrybinių idėjų šaltinis. Prisiminkime komercinės drabužių kolekcijos, kurią sukūrė japonų modeliotojai Issey Miyake ir Yohji Yamamoto, savitumą. Jie – ne Europos civilizacijos asociacijų naštos skleidėjai, todėl yra nesąmoningai paradoksalūs.

LOGIKA AR INTUICIJA?

Asociacijas žmonija kaupė tūkstančius metų. Vilioja idėja jas suformuluoti, sudaryti enciklopediją ir kompiuterizuoti – sukurti programą. Vėliau stilistas, dirbdamas su įvaizdžiu, galėtų greitai rasti reikalingus komponentus. Deja, kompiuteris niekada nepakeis šio proceso – jis neturi intuityjos!

Įvaizdžio, kaip ir meno kūrinio, gimimas – tai kūrybos aktas, neišvaiduojamas be intuityjos. Geras stilius, kaip rašė D. Diderot, slepiasi sieloje. Logika visada padės analizuoti rezultatą, tačiau pradėti reikia intuityviai, pasitikint savo asociatyviuoju mąstymu. Juk kartais norisi sukomponuoti elementus būtent taip. Tačiau po to būtina tai patikrinti remiantis logika: pažvelgti į kūrinių atsitraukus bent

penketą žingsnių, įsižiūrėti ir išsiaiškinti, koks galutinis rezultatas, ar laikytasi harmonijos taisyklių, ar nėra ko nors nereikalinga. O nereikalingas gali būti ir elementas, keliantis disharmoniją, ir detalė, per daug įkyriai kartojanti temą.

Svarbiausia kuriant įvaizdį – idėja. Pirmiausia reikia suvokti asociatyvų vaizdinį, negalima pradėti dirbti su atskirais elementais. Jei vaizdinius parengtas, reikia jį atskleisti patitelkiant niuanšus ir kontrastus. Stilisto rankose visos harmonijos rūšys ir jų jungtys leidžia sukurti įdomesnį ir originalesnį rezultatą. Įvaizdžio elementai – tai paletės dažai, kurie turi šimtus atspalvių, tik svarbu kuriant neužgniaužti, nenuslopinti nei vidinio balso, nei išminties šnabzdžio... ■